

Súdna kontrola ústavnosti vo Francúzsku

Suverenita ľudu premenená pri tvorbe právneho poriadku v zastupiteľskej demokracii do legicentrizmu má v prípade francúzskeho ústavného vývoja pečať nespochybniteľného vzoru. Je to dané pochopiteľne aj z dôvodu geopolitického postavenia Francúzska ako jednej z kľúčových krajín nielen v európskom rozmere, ale aj z dôvodu unikátneho historického vývoja, v ktorom sa rodili dejinné zlomy v spoločenskom priestore. Ústavný vývoj v takejto krajine preto priťahuje prirodzenú pozornosť konštitucionalistov z celého sveta. Žiadna vážna komparatívna štúdia sa preto nezaobíde bez popisu a analýzy ústavnoprávneho poriadku Francúzskej republiky, či už v minulosti alebo v bezprostrednej prítomnosti. Jej hodnota je potom na „trhu“ modelov, pri vytváraní každého ústavnoprávneho inštitútu v konkrétnej krajine, veľmi vysoká, a to či už v negatívnom alebo pozitívnom zmysle. V každom prípade sa k tomuto ústavnoprávnenému zriadeniu treba postaviť s pokorou. Ak možno nejako všeobecne „onálepkovať“ habilitačnú prácu M. Gibu, tak je to na prvom mieste práve pokora a úcta s akou pristupuje k deskripcii originálneho systému kontroly ústavnosti, ktorý sa vytvoril a permanentne dotvára vo Francúzsku. Takáto pokora a úcta môže prameniť len z dôverného poznania francúzskych reálií. Pre slovenskú právnickú obec je preto prínosom, že edukácia M. Gibu v parížskom prostredí sa pretavila do takéhoto komplexného a kompaktného diela, ktoré tvorí habilitačnú prácu.

Odborné predpoklady a unikátny vedecký profil M. Gibu determinuje vecnú polemiku s obsahom habilitačnej práce u zahraničného (vo vzťahu k Francúzsku) odborníka na ústavné právo, ktorému zostáva priestor viac v rovine posúdenia vedeckého prínosu tejto komparatívnej štúdie.

Vedecký prínos habilitačnej práce komparatívneho charakteru je veľmi špecifický, ale v každom prípade pri jej vhodnom a odborne fundovanom spracovaní nenahraditeľný. Možno ho diferencovať z pohľadu spoločensko-politického a z pohľadu úzko konštitucionalistického.

V oboch prípadoch zasa cez prizmu „nepripraveného“ a „predpripraveného“ adresáta. To prináša aj dilemu pre spracovateľa komparatívnej štúdie ako má pristúpiť k jej spracovaniu v oscilácii od osvetového počínu po vedecko-polemické zameranie. Vzhľadom na úzke prepojenie medzi štátovedou a politikou nemožno ani jeden z krajných prístupov úplne ignorovať a výsledná podoba tejto habilitačnej práce svedčí o vyváženom prístupe autora, ktorého ambíciou bolo nielen vytvorenie študijnej bázy pre základný výskum, ale aj pre jej praktické využitie pre potreby slovenskej ústavnoprávnej úpravy kontroly ústavnosti.

Autor habilitačnej práce mal pri výbere tém, ktoré môžu mať pre slovenskú konštitucionalistiku podobu vzoru (vhodného nasledovania, ale aj sa mu vyhnutiu), šťastnú ruku. Niektoré z tém môžu byť len vzdialenou inšpiráciou a ich implantácia do slovenského ústavného prostredia by pôsobila cudzorodo z dôvodu unikátnosti vývoja v krajine pôvodcu. Týka sa to najmä spôsobu vykonávania ústavy vo Francúzsku prostredníctvom organických zákonov. Sám autor posudku si pri jednom, v diele citovanom príspevku, položil otázku: Potrebujeme začínajúci štát rozsiahly alebo stručný text Ústavy? Model organických zákonov by bol jej vhodným riešením a spôsobom vyhnutia sa neprehľadného a protirečivého antisystému slovenských ústavných zákonov, ktoré vytvorili chaotickú polylegálnu ústavu.

Francúzsky systém organických zákonov a najmä na ich základe Ústavnou radou vytvorené kritériá pre pyramidiálnu stavbu právneho poriadku je avšak v súčasnosti na Slovensku ťažko predstaviteľný, čo neznamená, že úplne exotický. Jeho prehľadné priblíženie M. Gibom považujem za pozitívne.

S pyramidiálnou stavbou francúzskeho právneho poriadku je spojený referenčný rámec kontroly ústavnosti, ktorý je však pre Slovensko ešte vzdialenejší aj práve pre časovo epizodický interval historického vývoja Slovenskej republiky. Preambula Slovenskej ústavy ani pri veľkej fantázii nemôže byť „symbolickým prepojením najstaršieho a najnovšieho ústavného dokumentu“ (s. 249) a nielen pri absencii Deklarácie práv človeka a občana, sa nemôže reálne stať ani „ústavným nástrojom účinnej ochrany základných práv“ (s. 249).

Naopak reálnejšími pre uplatnenie v Slovenskej republike môžu byť francúzske skúsenosti s vykonávaním referenda, najmä z pohľadu politickej utópie jeho využívania v súčasnej slovenskej úprave, a to najmä z pohľadu premietnutia jeho výsledkov do právneho poriadku. Práve francúzsky model by mohol tento na Slovensku „zdiskreditovaný“ inštitút

priamej demokracie priviesť k životu. Dôležité v tomto smere sú aj upozornenia autora na miesto ústavného súdництва pri kontrole výkonu priamej demokracie, osobitne z pohľadu nepríslušnosti Ústavnej rady skúmať ústavnosť zákona prijatého v referende a jej legitímnej kritiky. Jedinou nenasledovaniashodnou výnimkou je negatívne vymedzenie predmetu referenda.

Rezervované názory M. Gibu na možnosti následnej kontroly ústavnosti ústavných zákonov vyvažuje jeho upriamenie pozornosti na obligatórnu preventívnu kontrolu ústavnosti organických zákonov, a to najmä z pohľadu jej politického spochybňovania na Slovensku pri uplatnení v rámci procesu ústavného zrušovania amnestií prezidenta, ktorý má precedenčný potenciál.

Za užitočné považujem inkorporovanie ôsmej kapitoly do textu habilitačnej práce, ktorá obsahuje zložitý (a autorom aj najzložitejšie výkladaný) komplex ústavnoprávných vzťahov pri európskej integrácii, kde Francúzsko nestratilo svoju ústavnú tvár štátnej suverenity. Túto kapitolu osobitne odporúčam pre sudcov slovenského ústavného súdu, ktorí niekedy k tomuto problému pristupujú s poníženeckým postojom. Francúzska ústavná hra na štátnu suverenitu má svoj šarm.

Najhorúcejšou témou z hľadiska aktuálnosti je legitimita sudcov ústavného súdu. Absencia favorizácie vzdelania, resp. odbornosti (môže ju vo Francúzsku vnieť do hry QPC) pri kreácii sudcov francúzskeho ústavného súdництва je tou možno negatívnou inšpiráciou. Autor sa tejto problematike snaží vyhnúť a v úplnom závere prorokuje, že „žiadne sprísnenie formálnych podmienok či zmena kreačného mechanizmu Ústavného súdu na Slovensku samy osebe nepovedú k cieľu“ (s. 252). Nedá sa nesúhlasiť s dovetkom: „Ak predsa treba niečo zmeniť, tak len prístup celej veci ...“. Zároveň treba povedať, že práve od spracovania tejto problematiky sa mohlo od autora oprávnene očakávať viac.

Autor pracoval s relevantnou odbornou spisbou tak francúzsskou ako aj slovenskou. Výber autorov je jeho licenciou (chýbajúcich významných autorov je menej ako uvedených, spomedzi ktorých možno spomenúť G.Burdeaua či F. Sudreho) a možno uviesť k tomu len dve poznámky. Pri niektorých kľúčových témach je len cudne naznačený spor dvoch či viacerých koncepcií a absentuje priblíženie argumentačnej batérie diskusných fór. Druhá poznámka sa týka nevyužitia mimofrancúzskej (najmä Quebec) štátovednej literatúry (napr.

Pierre – André Côté, Henri Brun či Guy Tremblay), ktorá by mohla viac objasniť napríklad mechanizmus pôsobenia QPC v komparácii so severoamerickým systémom konkrétnej kontroly ústavnosti a vice versa napríklad chápanie suverenity v Kanade. Práve tento bol pre Francúzsko rovnocenný s germánskym modelom pri kreovaní tejto predbežnej (prioritnej) otázky o ústavnosti aplikovaného zákona v konkrétnom prípade. Osobitne dôležitý je potom jeho praktický význam pre zvýšenie úrovne ústavnosti právneho poriadku. V tomto smere by sa potom mohli rozptýliť pochybnosti autora, že „inštitút QPC zrejme nemá predpoklady stať sa predmetom najživšieho záujmu zahraničnej doktríny či zdrojom nových, nepoznaných inšpirácií pre iné demokratické štáty“ (s. 217). Minimálne pre Slovensko to z pohľadu čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky neplatí už aj vzhľadom na štatistiku rozhodnutí vydaných v rámci QPC od roku 2010 vo Francúzsku. Číslo 566 od roku 2010 budí oprávnený rešpekt.

V tejto súvislosti ešte jedna „vecná“ poznámka, ktorá sa týka vykonateľnosti rozhodnutí Ústavnej rady v rámci všeobecného a správneho súdnictva. Analýza tohto javu môže byť výzvou pre autora s praktickým dopadom na slovenskú vojnu súdov a napätia medzi ústavným a všeobecným súdnictvom na Slovensku. Rovnako zaujímavou otázkou by bolo prelomenie inštitútu jednoinštančnosti ústavného súdnictva, ku ktorému došlo u nás v súvislosti s vykonateľnosťou rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva. Najmä z pohľadu hroziaceho trestnoprávneho postihu slovenského prezidenta za znefunkčňovanie práve systému ústavného súdnictva.

Formálne spracovanie habilitačnej práce v duchu frankofónnych tradícií má plné opodstatnenie. Pozitívom práce je vecný a zrozumiteľný rukopis autora, ktorý umožní aj „nepripravenému“ čitateľovi vzdelanostný zážitok.

Habilitačná práca spĺňa všetky kritériá požadované pre habilitačné konanie a odporúčam ju na ústnu obhajobu s predpokladom udelenia titulu „docent“.

Bratislava, 19. december 2017

prof. JUDr. Ján Svák, DrSc.